

Lausunto

09.03.2017

VVTDno-2017-60

Asia: OM 6/58/2016

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle saamen kielilain muuttamisesta

Kysymykset / Gažaldagat / Koččâmušah / Kõõččmõõžž

Yleiset huomiot luonnoksesta hallituksen esitykseksi saamen kielilain muuttamisesta /Oppalaš fuomášumit hápmosa birra, man ráđđehus evttoha riikkabeivviide sámi giellalága nuppástuhttimis /Almoliih huámmášumeh hammiittásâst haldáttâs oovdânpyehtimin säämi kielâlaavâ muttemist /Takai vuâmmšõõzz häämstõõzz pIRR halltõõzz čuá'jtõssân sää'm k̄iõll-lää'jj mu'ttmest

Saamen kielilain uudistus vähintään esitetystä laajuudessa on välttämätön sen turvaamiseksi, etteivät kielelliset oikeudet heikenny, vaikka tehtäviä siirretään kunnan viranomaisilta maakunnan viranomaisille.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on erittäin tyytyväinen siihen, että kuntayhtymät kirjataan lakiin valtionavustuskelpoisina lain toimeenpanosta aiheutuvien kulujen kattamiseksi.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu teki asiasta aloitteen oikeusministeriölle ensimmäisen kerran vuonna 2010.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa sitä, että saamen kielilaista poistetaan viittaus saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmään. Kielilaissa käytetään hallituksen esitysluonnoksen mukaan ilmaisua saamenkielinen aiemman saamelaisen sijaan. Tämä ei saa johtaa siihen, että henkilön saamenkielisyyttä ryhdytään palvelutilanteessa arvioimaan. Väestötietojärjestelmään on mahdollista merkitä vain yksi äidinkieli. Tästä syystä saamenkielisiksi rekisteröityneitä henkilöitä on saamelaiskäräjien arvion mukaan vähemmän kuin jotakin saamen kieltä puhuvia saamelaisia. Väestötietojärjestelmään tulisi harkita mahdollisuutta kirjata henkilölle useita äidinkieliä.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan kaikkia kielilain kehittämisen kannalta tärkeitä muutostarpeita ei tässä yhteydessä pystytä toteuttamaan. Osa epäkohdista on esitöiden mukaan laadultaan sellaisia, ettei niitä ole tarkoituksenmukaista korjata lainsäädännön tasolla saamen kielilakia muuttamalla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että saamelaisten kielellisten oikeuksien tosiasiallista toteutumista tulisi vahvistaa monipuolisesti. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että pohjoissaamen lisäksi myös inarinsaamen- ja koltansaamenkielisten henkilöiden kielelliset oikeudet toteutuvat. Kielilain lisäksi tarvitaan tehokkaita toimia muun muassa saamen kieliä osaavien viranomaisten määrän lisäämiseksi sekä saamen kielten kääntämis- ja tulkkausresurssien saatavuuden parantamiseksi.

Uudistuksen jälkeenkin saamenkielisten henkilöiden kielelliset oikeudet painottuvat saamelaisalueelle, vaikka saamelaisalueen ulkopuolella asuvien henkilöiden osuus saamelaisista on merkittävä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä erityisesti saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen sekä saamen kielen opetuksen saatavuuden parantamista myös saamelaisalueen ulkopuolella.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu tukee yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan huomiota siitä, että hallituksen esityksessä on syytä huomioida saamelaisten erityisryhmien kuten vammaisten erityinen tulkkaus- ja muun vastaavan avun tarve ja sen järjestäminen, jotta myös heidän kielelliset oikeutensa toteutuvat yhdenvertaisesti ja YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti.

**Onko esityksessä huomioitu kaikki relevantit viranomaiset ja ovatko viittaukset viranomaisiin ajan tasalla?
/ Leatgo evttohusas vuhtiiváldon buot relevánta eiseválddit ja leatgo čujuhusat eiseválddiide áiggi dásis?
/ Láá-uv oovdânpyehtimist valdum vuotân puoh merhâšittee virgeomâhááh já láá-uv čujottâsh virgeomâháid áäigi tääsist? / Lie-go čuá'jtöözžâst valddum lokku puk relevaant ve'rggnee'kk da lie-go vi'jttjöözz ve'rggnii'kki árra áäi'j tää'zzest?**

**Olisiko syytä sisällyttää lakiin erillinen säännös kielellisistä oikeuksista sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa ja tulisiko tämä tehdä lain 32 §:ää muuttamalla vai lisäämällä kokonaan uusi säännös? Tällä hetkellä sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut on mainittu voimassa olevan lain perusteluissa, mutta käytännössä kielelliset oikeudet toteutuvat sosiaali- ja terveydenhuollossa huonosti.
/ Galggašiigo láhkii biddjot sierra mearrádus sosiála- ja dearvvašvuodábálvalusaide guoski gielalaš rivttiin ja berrešiigo dán dahkat nu, ahte nuppástuhtá lága 32 paragráfa vai lasihuvvogo ollásit odđa njuolgáduš? Dál sosiála- ja dearvvašvuodábálvalusat leat namuhuvvon fámus leahkki lága vuodúštusain, muhto geamádagas gielalaš rievttit ollašuvvet hejot sosiála- ja dearvvasvuodáfuolahusas. / Kolgáččij-uv laahân siskálmittid sierâ njuolgáduš kielâlijn vuoigádvuodâin sosiaal- já tiervâsvuodâhuolâttâspalvâlusâin já kolgáččij-uv tom toohâđ nuuvt, ete muttoo laahâ 32 § vâi nuuvt ete lasettuvoo ollásávt uđđa njuolgáduš? Tääi sosiaal- já tiervâsvuodâhuolâttâspalvâlusah láá mainâšum vyeimist orroo laavâ vuáđustâsâin, mutâ keevâtlávt kielâliih vuoigádvuodâh olášuveh sosiaal- já tiervâsvuodâhuolâttâsâst hyeneeht. / Le'čči-a mäinn sii'skeed lækka jee'rab šiöttâlm kíõl'laš vuõiggádvuõđin sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzzin da õõlgči-a tát tuejjeed láä'jj 32 § muu'ttee'l avi láä'zztee'l obbnes odđ šiöttâlm? Tán poodd sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzkkõõzz lie peággtum viõggâst áárrai láä'jj vuáđtee'lmin, leša tuõttjie'llmest kíõl'laš vuõiggádvuõđ teáuddje sosiaal- da tiõrvâsvuõttthuõlâst hue'neld.**

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että erillinen säännös kielellisistä oikeuksista sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa on tarpeen, ottaen huomioon saamenkielisten henkilöiden kielellisten oikeuksien heikon toteutumisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa tällä hetkellä sekä valmisteilla olevat suuret järjestelmämuutokset. Selvyden vuoksi tämä olisi tarkoituksenmukaisinta tehdä lisäämällä lakiin kokonaan uusi säännös.

Onko esityksessä otettu riittävästi ja tarpeeksi kattavasti huomioon meneillään oleva maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistus ja sen tuomat muutokset? / Leatgo evttohusas váldon doarvái vuhtii jođus leahkki eanagotte- ja sosiála- ja dearvvašvuodáfuolahusa ordnenodastus ja nuppástusat, maid dat mielddisbukta? /Láá-uv oovdânpyehtimist valdum nokko já tuárvi luávden vuotân joođoost orroo eennâmkodde- já sosiaal- já tiervâsvuodâhuolâttâs ornimuđâsmittem já ton pyehtim nubástusah? / Lie-go čuä'jtöözžâst valddum ri'jtteeninalla lokku jáá'ttmen áárrai máddká'dd- da sosiaal- da tiörvâsvuötthuõl já'rjstemoođöözž da tön pu'httem muttâz? Kätt-a čuä'jtõs nokk puárust jáá'ttmen áárrai máddká'dd- da sosiaal- da tiörvâsvuötthuõl já'rjstemoođöözž da tön pu'httem muttsid?

Hallituksen esitysluonnos on laadittu etupäässä maakunta- ja sote-uudistusten vuoksi. Uudistuksen riittävyteen vaikuttavat itse lain kirjausten lisäksi muut esiselvityksessä, lausuntotiivistelmässä ja esitöissä mainitut seikat, kuten kääntämis- ja tulkkauspalveluiden saatavuus ja viranomaisten saamen kielten taito.

Saamen kielilain uudistus ei yksinään riitä turvaamaan saamelaisten kielellisten oikeuksien tosiasiallista toteutumista sosiaali- ja terveystaloudissa ja maakunnan palveluissa, vaan näiden oikeuksien toteutumiseksi tarvitaan monipuolisia toimenpiteitä.

Ottaen huomioon saamenkielisten henkilöiden kielellisten oikeuksien heikon toteutumisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa tällä hetkellä sekä valmisteilla olevat suuret järjestelmämuutokset yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että oikeuksien toteutumista tukisi lakiin otettava erillinen säännös kielellisistä oikeuksista sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa.

Onko esityksessä huomioitu oikein viittaukset muuhun lainsäädäntöön? / Leatgo evttohusas váldon riektá vuhtii čujuhusat, mainna čujuhuvvo eará lahkamearrádusaide? /Láá-uv oovdânpyehtimist valdum vuotân olmânáál čujottâsah eres lahâaasâtmân? /Lie-go čuä'jtöözžâst valddum puárust lokku vi'jttjöözž jee'res láä'jjeâttmööžž árra?

-

Salo Aija
Yhdenvertaisuusvaltuutettu